УДК 113/119+177+130.1
DOI 10.35423/2078-8142.2025.1.1.2

Я. В. Любивий,
доктор філософських наук, професор,
провідний науковий співробітник,
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України,
м. Київ, Україна
e-mail: yaroslav.lyubiviy@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9929-7323

БАЗОВІ ТА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ В ДОБУ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ КРИЗ

В умовах зміни світового політичного порядку, що супроводжується економічними та військово-політичними протистояннями, перед людством постало питання переоцінки стратегічних цінностей розвитку. Людині потрібно зрозуміти, яким чином актуалізувати цінності власного духовного потенціалу, щоб виживати у складних життєвих ситуаціях. Цінності не є лише суб'єктивним життєвим орієнтиром, вони закладені у біосоціальній природі людини, у базових закономірностях буття. Цінності є важливим компонентом процесу еволюційної самоорганізації Всесвіту як структурного ускладнення систем на основі самореферентного інформаційного зворотного зв'язку, що веде до зростання міри порядку, важливою частиною якого є вироблення стратегії розвитку складних і надскладних систем (М. Лупісела). Моделлю такого вироблення стратегії розвитку систем є вироблення стратегій за допомогою штучного інтелекту (Г. Кіссінджер, Е. Шмідт, Д. Гаттенлогер). Механізмом безпосередньої реалізації цінностей є оцінювання, котре є продовженням саморегулятивного механізму рекурсивного та самореферентного інформаційного зворотного зв'язку, що просякає як біологічні, так і не біологічні – ієрархічно простіші фізичні системи, яким притаманна самоорганізація. У сучасному соціумі життя людини стає більш складним, стають більш витонченими механізми регулювання суспільства,

© Любивий Я. В., 2025

внаслідок цього відбувається плюралізація цінностей, вони поширюються майже на всі сфери життєдіяльності. У добу кардинальної цивілізаційної трансформації та військово-політичних криз на перше місце виходить розуміння того, що виживання як соціуму, так і кожної окремої людини неможливо без інтенсивного розвитку її моральних якостей, здатності до консолідованих дій зі співгромадянами заради реалізації спільних цінностей, що укорінені у самому бутті людини.

***Ключові слова**: цінності, базові цінності, духовні цінності, вироблення стратегій, штучний інтелект, військово-політична криза, консолідація суспільства.*

Перед людством, котре наразі знаходиться в ситуації глибинної цивілізаційної трансформації, що супроводжується екологічними загрозами та військово-політичними кризами, постало питання переоцінки цінностей, на які воно досі орієнтувалося. Тому людині важливо зрозуміти, як їй виживати у складних ситуаціях, які цінності мотивують її діяльність і на які вона може орієнтуватися у власній життєвій стратегії.

Цінності укорінені у самому бутті людини, позаяк саме її життя й життя спільноти та соціуму, котрий взаємодіє з іншими соціумами, є для неї базовою цінністю. Думка про те, що необхідно спиратися на цінності, формується лише у XIX столітті у секулярну добу. У цей час у суспільстві поширюються ідеї індивідуалізму та гуманізму (Ч. Тейлор) [7, с. 637], формується різноманіття світоглядів [8, с. 35], коли поряд з релігійним світоглядом формується світський.

Життєві цінності не зводяться лише до цінностей виживання, проте останні мають у своїй основі генетично закладені інстинкт виживання й інстинкт продовження існування власної популяції, котрі проявляються в якості складного природного процесу саморегуляції життєдіяльності. Тому людина у власній діяльності з усього контексту цінностей усвідомлює лише найбільш актуальні з них на даний момент часу. Зважаючи на це, потрібно виокремлювати суб'єктивний та об'єктивний аспекти цінностей та важ-

ливої життєвої функції людини – оцінювання. Адже не лише цінності, а й оцінювання має об'єктивний аспект.

Оцінювання є продовженням саморегулятивного механізму рекурсивного та самореферентного інформаційного зворотного зв'язку, що просякає як біологічні, так і не біологічні – ієрархічно простіші фізичні та фізико-хімічні системи, яким притаманна самоорганізація. Адаптаційна діяльність будь-якої живої істоти ґрунтується на процедурі оцінювання ефективності даної діяльності на основі відповідних зворотних рекурсивних інформаційних зв'язків, і якщо ця діяльність недостатньо ефективна, відбувається необхідне її корегування, оскільки саме життя можна уявити як самовідтворювальну систему обробки інформації (М. Теґмарк) [6, с. 36]. Крім того, у поведінку живих істот закладені механізми координації їх діяльності з власною популяцією з метою виживання цієї популяції як цілого.

Цінності є важливим компонентом процесу еволюційної самоорганізації Всесвіту як структурного ускладнення систем на основі самореферентного інформаційного зворотного зв'язку та надходження енергії ззовні, що сприяє, на думку М. Лупісели, зростанню міри порядку [14, с. 12], за якого ймовірність утворення складних систем перевищує ймовірність їх розпаду. Найбільш ймовірно припустити, що спрямованість фізичних систем до порядку зумовлена цілісною системою фізичних констант та інших закономірностей Всесвіту. При цьому потрібно виокремлювати ті інформаційні процеси, які, по-перше, є базовими для самозбереження складних систем, і ті, які, по-друге, сприяють їхній саморегуляції у конкурентоспроможній взаємодії з іншими системами. На рівні біологічних систем перша група названих інформаційних процесів на генетичному рівні забезпечує постійне відтворення життя як такого, а друга – орієнтацію живих організмів у навколишньому середовищі з метою пошуку ресурсів для виживання і розвитку здатності більш ефективно орієнтуватися у цьому середовищі. На рівні людини й людської популяції перша група інформаційних процесів є фундаментом базових цінностей виживання, а друга – інструментальних (трансцендентальних) та духовних (тра-

нсцендентних) цінностей, що підвищують ефективність адаптивної та творчої взаємодії між людьми.

Для моделювання інформаційних зв'язків та взаємодій у процесі самоорганізації космічних еволюційних процесів можна використати логічні закономірності, що проявляються у роботі штучного інтелекту. Ці закономірності схожі на природний добір у процесі розгортання еволюції (М. Гавдат) [3, с. 18], що полягає в автоматизованій генерації коду шляхом створення алгоритмів машинного навчання (П. Борне, Я. Баркін, Й. Вірц) [2, с. 37]. Прикладом може бути шахова програма AlphaZero, котра на основі системи принципів (аналогічних до системи фізичних констант) самонавчилася за 4 години грати в шахи і виграла в усіх інших комп'ютерних шахових програм, створених людьми, котрі витратили на це сотні тисяч годин робочого часу. Подібно до інших систем, що самоорганізуються, програма AlphaZero самостійно створила стратегію, що максимізує виграш і мінімізує програш (Г. Кіссінжер, Е. Шмідт, Д. Гаттенлогер) [4, с. 64]. Для вироблення стратегії інформаційний робот методом спроб і помилок повторює одну спробу за іншою, поки стратегія не спрацює надійно (Я. Ле Кун) [5, с. 107]. Машинне навчання тестує прогноз й поліпшує алгоритм на основі реального зворотного зв'язку (А. Агравал, Дж. Ганс, А. Голдфарб) [1, с. 151], що є моделлю природного процесу відстежування ситуації у навколишньому середовищі та її оцінювання біологічними та пост-біологічними системами.

Аналогічно до цього, на рівні космічної еволюції системи, що самоорганізуються, зазнають природного добору з більшою ймовірністю виживанням тих із них, що найбільш ефективно використовують енергію й досягли більшої досконалості в обробці внутрішньосистемної та зовнішньої інформації. Як відзначає М. Лупісела, у процесі космічної еволюції спостерігається баланс між стохастичною еволюцією й обробкою інформації – подібний до того, що має місце у біологічних системах. У цьому сенсі Всесвіт є своєрідною системою обробки інформації, у якій частково беруть участь й розумні істоти, що може сприяти виникненню сингулярності розвитку [14, с. 12] й формуванні на вищих рівнях цього

розвитку феномена цінностей. Біологічні та культурні системи, на думку М. Лупісели, розвиваються в напрямку зростаючої ролі обчислень у процесі космічної еволюції, проте цей розвиток відбувається у межах тих параметрів, що задаються обмеженнями фізичних систем [14, с. 13], що знаходяться на нижчому фундаментальному рівні космічної еволюції. Ці обмеження визначаються конкретною системою констант та закономірностей існування та розвитку нашого Всесвіту; не виключено, що у іншому Всесвіті можуть бути інші відповідні константи та закономірності. Хоча у процесі еволюції виникають інновації, проте вони не надмірні і мають «вписувати» біологічні системи у фізичні й фізико-хімічні закономірності, а соціокультурні інтелектуальні системи – у біологічні, фізичні й фізико-хімічні обмеження. У цьому контексті моральні та інші соціокультурні цінності мають узгоджуватися з біологічною природою людини й сприяти виживанню та розвитку людини й суспільства, оскільки етика й еволюційні цінності ґрунтуються на стохастичних короткострокових алгоритмах адаптивного оцінювання, які сприяють виживанню та відтворенню складних, зокрема й біологічних та пост-біологічних систем [14, с. 13]. Накопичення ієрархічно структурованої інформації створює модель (образ) ціннісної перспективи розвитку еволюційного процесу.

Важливим для розуміння природи цінності є ідея спостерігача. Копенгагенська інтерпретація наукового спостереження передбачає, що експериментатор, який здійснює спостереження за фізичним світом, впливає хоча б частково на фізичні стани Всесвіту [14, с. 15]. Водночас, у первинний код Всесвіту у вигляді набору констант закладена можливість виникнення інформаційних інтелектуальних систем, котрі відображають еволюційну програму Всесвіту і в якості контуру саморегуляції активно впливають на хід цієї еволюції.

На рівні біологічних систем головною тенденцією еволюційного розвитку є самозбереження окремих організмів та цілих популяцій, а також їх розмноження шляхом реплікації генів, що відбувається шляхом природного добору [14, с. 21–22]. Серед біологічних організмів з розвиненою нервовою системою найбільш при-

стосованим найчастіше є ті, що більш ефективно переробляють поточну інформацію стосовно базових пріоритетів виживання та розмноження. Особини, котрі інстинктивно краще оцінюють такі пріоритети та ефективніше їх застосовують, мають більші шанси на виживання та розмноження. Такі особини можуть досягати певної компетентності у власних діях та оцінюванні поточних ситуацій, не розуміючи та не усвідомлюючи сенсу цих дій. Регулюючим інстинктивними мотивами тут є егоїзм та альтруїзм, котрі проявляються в індивідуальній та груповій поведінці особин.

Формування та еволюційний розвиток культур відбувалися також під впливом природного біосоціального групового добору, коли виживають і продовжують існування генетичні коди тих із них, у котрих виробляються найбільш ефективні міжособистісні відносини [14, с. 22], що сприяють технічному та інституційному прогресу. Для ефективнішої реалізації базових цінностей виживання важливо виробляти відповідні соціокультурні, моральні та духовні цінності, на основі яких формуються або високий рівень консолідованої продуктивної взаємодії між членами соціуму, або суспільна взаємодія, заснована на політичному насиллі та придушенні свободи індивідів, або певні проміжні та перехідні соціальні стани.

Під час виникнення держав та формування цивілізацій у багатьох країнах світу розвиваються рефлективні форми культури (наука, мораль, право та ін.) за участю свідомої інтелектуальної роботи членів суспільства, що охоплює усвідомлення власної особистості та міжособистісних відносин, а також певне спільне бачення власного майбутнього у контексті індивідуальних та суспільних цінностей. Можна погодитися з М. Лупіселою, що культура є перехідною ланкою між біологічними адаптивними інстинктами та нормативними прагненнями обізнаних істот [14, с. 23]. Проте, на рівні цивілізації означені форми культури стають рефлективними, а людська креативність стає важливим чинником не лише технологічної творчості, а й людино- та соціо-центрованого дискурсу, котрий сприяє встановленню ефективних суспільних відносин.

Поряд із самоорганізаційним підходом до проблеми цінностей А. Зомер пропонує позитивістський, розглядаючи цінності як

концептуальний конструкт, що виконує важливу функцію регулювання індивідуального та суспільного життя людини [16, с. 15]. Більш кардинальний підхід пропонує Ю. Н. Харарі, вважаючи цінності корисними у житті людини фікціями [9, с. 49]. Виходячи з позицій аксіологічної невизначеності С. Ріденер вважає, що на основі практичних мета-цінностей можна вирахувати кількісно ймовірність тієї чи іншої поведінки людини [15, с. 135]. Аксіологічне бачення пропонує також і Я.-Т. Чанг, відзначаючи, що мотиваційні оцінні судження людини мають також і когнітивний зміст [10, с. 57]. На думку П. Енгела, емоції людини передбачають певну оцінку й стимулюють її раціональні дії [12, с. 82]. На цінність філософії як високорефлексивного та саморефлексивного виду думки, що полягає у переосмисленні власних засад, звертає увагу А. Видра [17, с. 554], а на цінності історії філософії, котра дає можливість оцінити й порівняти рівень інтуїції людини у різних історичних контекстах наполягає Ф. Коркум [11, с. 602]. Про неможливість нехтування проблеми моральних цінностей у процесі програмування штучного інтелекту зауважує Я. Габріель [13, с. 411].

Таким чином, у добу цивілізаційної трансформації та військово-політичних криз відбувається радикальне переосмислення базових, інструментальних та духовних цінностей суспільства. На перше місце виходить розуміння того, що виживання як соціуму, так і кожної окремої людини, неможливо без інтенсивного розвитку її моральних якостей, здатності до консолідованих дій зі співгромадянами заради реалізації спільних цінностей, що укорінені у самому бутті людини. Цінності є продовженням механізму еволюційної самоорганізації Всесвіту як структурного ускладнення систем на основі самореферентного інформаційного зворотного зв'язку, що сприяє зростанню міри порядку, утворенню живих та соціальних систем. Процес формування та переформатування цінностей є виробленням та корегуванням стратегії розвитку складних і надскладних систем, що може моделюватися процесом вироблення та корегування стратегій штучним інтелектом. У зв'язку із цим, реструктуризація цінностей у добу цивілізаційної трансформації та військово-політичних криз є життєво важливою природною реак-

цією людини і спільноти загалом на загрозливу ситуацію й стимулює консолідацію суспільства на основі спільних інноваційних цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агравал А., Ганс Дж., Голдфарб А. Штучний інтелект на службі бізнесу. Як машинне прогнозування допомагає ухвалювати рішення? *Штучний інтелект і нейромережі. 112 книжок в одній, що допоможуть вам втілити інновації в життя* / упор. ТОВ «Моноліт Бізз». Харків : Моноліт Бізз, 2024. С. 147–162.

2. Борне П., Баркін Я., Вірц Й. Інтелектуальна автоматизація. Як використовувати штучний інтелект для розвитку бізнесу і зробити наш світ людянішим? *Штучний інтелект і нейромережі. 112 книжок в одній, що допоможуть вам втілити інновації в життя* / упор. ТОВ «Моноліт Бізз». Харків : Моноліт Бізз, 2024. С. 25–43.

3. Гавдат М. Страшенно розумний. Майбутнє штучного інтелекту і план порятунку світу. *Штучний інтелект і нейромережі. 112 книжок в одній, що допоможуть вам втілити інновації в життя* / упор. ТОВ «Моноліт Бізз». Харків : Моноліт Бізз, 2024. С. 9–24.

4. Кіссінджер Г., Шмідт Е., Гаттенлогер Д. Епоха штучного інтелекту і майбутнє людства. *Штучний інтелект і нейромережі. 112 книжок в одній, що допоможуть вам втілити інновації в життя* / упор. ТОВ «Моноліт Бізз». Харків : Моноліт Бізз, 2024. С. 61–80.

5. Ле Кун Я. Як навчається машина? Революція в галузі нейронних мереж і глибокого навчання. *Штучний інтелект і нейромережі. 112 книжок в одній, що допоможуть вам втілити інновації в життя* / упор. ТОВ «Моноліт Бізз». Харків : Моноліт Бізз, 2024. С. 95–112.

6. Теґмарк М. *Життя 3.0. Доба штучного інтелекту* / пер. з англ. З. Корабліна. Київ : Наш формат, 2019. 432 с.

7. Тейлор Ч. *Секулярна доба. Книга перша* / пер. з англ. О. Панича. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 664 с.

8. Тейлор Ч. *Секулярна доба. Книга друга* / пер. з англ. О. Панича. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 616 с.

9. Харарі Ю. Н. *Sapiens. Людина розумна. Коротка історія людства* / Юваль Ной Харарі; пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ : Форс Україна, 2021. 544 с.

10. Chang Y.-T. A Davidsonian Theory of Evaluative Judgment / *Donald Davidson on Action, Mind and Value.* C. M. Yang and R. H. Myers (eds.) Logic in Asia : Studia Logica Library, 2021. P. 55–75. https://doi.org/10.1007/978-981-15-7230-2_4

11. Corkum P. Philosophy's past: Cognitive values and the history of philosophy. *Philosophy and Phenomenology Research.* 2024. https://doi.org/10.1111/phpr.12990

12. Engel P. Davidson on Emotions and Values *Donald Davidson on Action, Mind and Value*, Logic in Asia : Studia Logica Library. S. C.-M. Yang and R. H. Myers (eds.), Springer Nature Singapore Pte Ltd, 2021. P. 77–92. https://doi.org/10.1007/978-981-15-7230-2_5

13. Gabriel I. Artificial Intelligence, Values, and Alignment. *Minds and Machines.* 2020. 30:411–437. https://doi.org/10.1007/s11023-020-09539-2

14. Lupisella M. *Cosmological Theories of Value. Science, Philosophy, and Meaning in Cosmic Evolution.* Space and Society Editor-in-Chief*:* Douglas A. Vakoch. METI International, San Francisco, CA, USA. Springer Nature Switzerland AG 2020. 221 p. https://doi.org/10.1007/978-3-030-25339-4

15. Riedener S. *Uncertain Values. An Axiomatic Approach to Axiological Uncertainty.* Edited by Wilfried Hinsch and Thomas Schmidt. De Gruyter. Berlin/Boston, 2021. 169 p. https://doi.org/10.1515/9783110736199

16. Sommer A. U. *Values. Why We Need Them Although They Don't Exist /* trans. from the German by Paul Richards. Palgrave Macmillan. Springer Nature. Switzerland. AG. 2024. https://doi.org/10.1007/978-3-031-42159-4

17. Vydra A. The value of philosophy: A Canguilhemian perspective. *Metaphilosophy.* 2023. Metaphilosophy LLC and John Wiley & Sons Ltd. https://doi.org/10.1111/meta.12645

REFERENCES

Agrawal, A., Gans, J. & Golgfarb, A. (2024). Prediction Machines: The Simple Economics of Artificial Intelligence. In *Artificial Intelligence and Neural Networks. 112 books in one that will help you bring innovation to life,* pp. 147-162. Compiler : TOV "Monolit Bizz". Kharkiv, Monolit Bizz.

Bornet, P., Barkin, I. & Wirtz, J. (2024). Intelligent Automation: Welcome to the World of Hyperautomation: Learn How to Harness Artificial Intelligence to Boost Business & Make Our World More Human. In *Artificial Intelligence and Neural Networks. 112 books in one that will help you bring innovation to life,* pp. 25-43. Compiler : TOV "Monolit Bizz". Kharkiv, Monolit Bizz.

Gawdat, M. (2024). Scary Smart. The Future of Artificial Intelligence and How You Can Save Our World. In *Artificial Intelligence and Neural Networks. 112 books in one that will help you bring innovation to life,* pp. 9-24. Compiler : TOV “Monolit Bizz”. Kharkiv, Monolit Bizz.

Kissinger, H. A., Schmidt, E. & Huttenlocher, D. (2024).The Age of AI: And Our Human Future In *Artificial Intelligence and Neural Networks. 112 books in one that will help you bring innovation to life,* pp. 61-80. Compiler : TOV “Monolit Bizz”. Kharkiv, Monolit Bizz.

Le Cun, Ya. (2024). Quand la machine apprend: La revolution des neurons artificiels et de l’apprentissage profonde. In *Artificial Intelligence and Neural Networks. 112 books in one that will help you bring innovation to life,* pp. 95-112. Compiler : TOV “Monolit Bizz”. Kharkiv, Monolit Bizz, 2024.

Tegmark, M. (2019). *Life 3.0. Being Human in the Age of Artificial Intelligence.* Kyiv : Nash Format, 432 p.

Taylor, Ch. (2018). *A Secular Age. First book*. Panych, O. (Trans.). Kyiv : DUKH I LITERA. 664 p.

Taylor, Ch. (2018). *A Secular Age. Second book.* Panych, O. (Trans). Kyiv : DUKH I LITERA, 2018. 616 p.

Harari, Yu. N. (2021). *Sapiens. A Brief History of Humankind.* Demyanchuk, O. (Trans). Kyiv : Fors Ukraina. 544 p.

Chang, Y.-T. (2021). A Davidsonian Theory of Evaluative Judgment. In *Donald Davidson on Action, Mind and Value.* Logic in Asia: Studia Logica Library. Yang, C. M. & Myers, R. H. (Eds.) Springer Nature Singapore Pte Ltd, pp. 55-75. https://doi.org/10.1007/978-981-15-7230-2_4

Corkum, P. (2024). Philosophy’s past: Cognitive values and the history of philosophy. In *Philosophy and Phenomenology Research*; 108:585–606. https://doi.org/10.1111/phpr.12990

Engel, P. (2021). Davidson on Emotions and Values. In *Donald Davidson on Action, Mind and Value*, Logic in Asia: Studia Logica Library. Yang, S. C.-M. & Myers, R. H. (Eds.), Springer Nature Singapore Pte Ltd, pp. 77-92. https://doi.org/10.1007/978-981-15-7230-2_5

Gabriel, I. (2020). Artificial Intelligence, Values, and Alignment. In *Minds and Machines,* 30:411-437. https://doi.org/10.1007/s11023-020-09539-2

Lupisella, M. (2020). *Cosmological Theories of Value. Science, Philosophy, and Meaning in Cosmic Evolution.* Space and Society *Editor-in-Chief:* Douglas A. Vakoch. METI International, San Francisco, CA, USA. Springer Nature Switzerland AG. 221 p. https://doi.org/10.1007/978-3-030-25339-4

Riedener, S. (2021). *Uncertain Values. An Axiomatic Approach to Axiological Uncertainty.* Hinsch, W. & Schmidt, Th. (Eds). De Gruyter. Berlin/Boston. 169 p.

Sommer, A. U. (2024). *Values. Why We Need Them Although They Don't Exist.* Richards, P. (Trans.). Palgrave Macmillan. Springer Nature. Switzerland. AG. https://doi.org/10.1007/978-3-031-42159-4

Vydra, A. (2023). The value of philosophy: A Canguilhemian perspective. In *Metaphilosophy,* 54:553–564. Metaphilosophy LLC and John Wiley & Sons Ltd. https://doi.org/10.1111/meta.12645

Yaroslav Lyubiviy
Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Leading Researcher, H. Skovoroda Institute of Philosophy of the NAS of Ukraine; Kyiv, Ukraine; email: yaroslav.lyubiviy@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9929-7323

Basic and Spiritual Values in the Age of Military-Political Crisis

Abstract
In the context of changing world political order, accompanied by economic and military-political confrontations, humanity has faced the question of reassessing the strategic values of development. A person needs to understand how to actualize the values of their own spiritual potential in order to survive in difficult life situations. Values are not just a subjective life guideline, they are embedded in the biosocial nature of man, in the basic laws of existence. Values are an important component of the process of evolutionary self-organization of the Universe as a structural complication of systems based on self-referential information feedback, which leads to an increase in the degree of order, an important part of which is the development of a strategy for the development of

complex and supercomplex systems (M. Lupisella). A model for such development of a systems development strategy is the development of strategies using artificial intelligence (G. Kissinger, E. Schmidt, D. Huttenlocher). The mechanism for the direct realization of values is evaluation, which is a continuation of the self-regulatory mechanism of recursive and self-referential information feedback that permeates both biological and non-biological – hierarchically simpler physical systems that are characterized by self-organization. In modern society, human life is becoming more complex, the mechanisms for regulating society are becoming more sophisticated, as a result, values are pluralizing, and they extend to almost all spheres of life. In an era of radical civilizational transformation and military-political crises, the understanding that the survival of both society and each individual is impossible without the intensive development of their moral qualities, the ability to take consolidated actions with fellow citizens for the sake of realizing common values that are rooted in the very existence of man, comes to the fore.

***Keywords**: values, basic values, spiritual values, strategy development, artificial intelligence, military-political crisis, consolidation of society.*

Стаття надійшла / Article arrived: 28.01.2025
Схвалено до друку / Accepted: 14.03.2025